

Economia socială în România: două profiluri regionale

Andreea Ecaterina Leonov¹

Facultatea de Sociologie și Asistență Socială

Sursa: Revista Inovația Socială nr. 2/2011 (iulie - octombrie) pp. ...

URL stabil: <http://inovatiasociala.ro/index.php/jurnal/article/view/118>

Publicată de: Institutul de Cercetare a Calității Vieții

Revista Inovația Socială este o revistă online creată în cadrul proiectului „Inovația Socială - Factor al dezvoltării socio-economice”, proiect coordonat de Prof.dr. Cătălin Zamfir în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții. Această revistă utilizează politica liberului acces la conținut, pornind de la principiul conform căruia cercetarea deschisă publicului sporește schimbul global de cunoaștere. Inovația socială este o revistă electronică pe care cititorii o pot urmări pe măsură ce este scrisă și pe care o pot scrie ei înșiși. Revista va avea o apariție bianuală, dar fără a avea o dată de apariție, ci un interval în care este scrisă. Astfel, în lunile ianuarie-iunie 2009 va fi scris primul număr. În perioada respectivă, pe platforma online vor fi publicate în timp real contribuțiile și dialogurile generate între cititori și contribuitori.

Prin accesarea articolelor din arhiva Revistei Inovația Socială indicați acceptarea termenilor și condițiilor de utilizare care sunt disponibile la adresa <http://www.inovatiasociala.ro/> care indică, în parte, faptul că puteți utiliza copiile articolelor doar pentru utilizare personală, necomercială. Vă rugăm să contactați redacția pentru alte tipuri de utilizare la adresa contact@inovatiasociala.ro.

Orice copie a materialelor din Revista Inovația Socială trebuie să conțină aceeași notă de drepturi legale, așa cum apar acestea pe ecran sau tipărite.

¹andreeaecaterinaleonov@gmail.com

Economia socială în România: două profiluri regionale

Sorin Cace, Daniel Arpinte și Nicoleta Andreia Scoican (coordonatori)

București, Editura Expert, 2010, 242 pagini

Deși ca practică, în România, economia socială își găsește originile cu mai bine de un secol în urmă, în literatura de specialitate, subiectul nu a fost abordat decât sporadic și nu în mod substanțial, fiind un domeniu destul de puțin cunoscut la noi în țară. În lucrarea "Economia socială în România: două profiluri regionale", autorii realizează una dintre puținele descrieri ale acestui domeniu din literatura română de specialitate, propunând o abordare multifacetată (din punct de vedere economic, legislativ, social etc.).

Cartea se deschide printr-o prezentare succintă a proiectului finanțat european: "Proactiv – de la marginal, la incluziv" în cadrul căruia lucrarea și studiul ce a stat la baza ei au fost realizate și continuă cu definirea conceptului de economie socială, cu descrierea principalelor structuri în cadrul cărora activitățile de acest tip se desfășoară (cooperative, case de ajutor reciproc și organizații non-guvernamentale) și cu identificarea elementelor care le diferențiază pe acestea din urmă.

Cea mai substanțială parte a lucrării are la bază un studiu amplu derulat în 2009-2010, în două dintre cele mai sărace regiuni din țară: Sud-Vest Oltenia și Sud Muntenia. Cercetarea a inclus atât o latură calitativă - constând în studii de caz la nivelul celor 12 județe din cele două zone și vizând actorii propriu-ziși, dar și toate instituțiile cu un anumit grad de influență în domeniu - cât și o latură cantitativă – presupunând studierea populației adulte (inclusiv a beneficiarilor serviciilor de aceasta natură), a reprezentanților autorităților locale și ai structurilor în cadrul cărora se desfășoară acest tip de activitate.

La început este realizată o descriere amplă a celor două regiuni incluse în studiu. Astfel, zonele Sud-Vest Oltenia și Sud Muntenia sunt caracterizate de o pronunțată descreștere a ratei natalității, de o populație mai degrabă îmbătrânită, de un nivel al dezvoltării economice și de o rată a ocupării destul de scăzute. Deși cuprinderea în învățământul secundar este ridicată, cea din domeniul terțiar este redusă. Veniturile au, de asemenea, un nivel scăzut, iar ponderea persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile este destul de mare.

În cel de-al doilea capitol sunt prezentate pe larg tipurile de entități ale economiei sociale din România, avându-se în vedere serviciile sociale prestate, categoriile de beneficiari ai acestora, membrii, formele de finanțare și legislația specifică.

Următorul capitol descrie percepția indivizilor asupra economiei sociale. Concluzia la care ajung autorii este că domeniul este cunoscut într-o măsură destul de mică de populația din cele două regiuni. Gradul de participare este, de asemenea, redus și condiționat într-o măsură destul de mare de percepția asupra potențialelor beneficii personale. Percepția beneficiarilor asupra serviciilor economiei sociale sunt preponderent negative. Conceptul în sine este cunoscut destul de puțin atât de către reprezentanții instituțiilor publice, cât și de către cei ai CAR-urilor și CARP-urilor. Cu câteva excepții, perspectivele asupra viitorului sunt, în general, pesimiste atât din punctul de vedere al actorilor instituționali, cât și din cel a reprezentanților entităților din sector. Din perspectiva reprezentanților autorităților publice, ai ONG-urilor, CAR-urilor și cooperativelor, per ansamblu, ar fi necesară o implicare mai mare a statului în susținerea acestui sector, în special în ceea ce privește finanțarea, dar și prin crearea unui cadru legislativ specific. O soluție pentru susținerea acestui domeniu subliniată de respondenții din structurile de economie socială este accesarea fondurilor europene nerambursabile.

În continuare este prezentată o analiză a situației din cele două regiuni din punct de vedere al ocupării și relația dintre statutul ocupațional și gradul de cunoaștere și participare în cadrul economiei sociale. Astfel, populația vulnerabilă din ambele zone este slab informată și participă într-o măsură redusă în cadrul activităților de economie socială. Acest ultim lucru

este motivat prin lipsa câștigurilor personale și prin neîncrederea în entitățile de economie socială și în rezultatele pe care acestea le pot obține. O excepție este constituită de CARP-uri la care pensionarii apelează într-o măsură mai mare. Autorii sugerează ca oportună creșterea gradului de informare în rândul populației neocupate și diversificarea serviciilor oferite de către structurile de economie socială. În ceea ce privește situația populației neocupate din cele două regiuni, autorii identifică ca principali factori ce o defavorizează și descurajează reintegrarea ei pe piața muncii, numărul din ce în ce mai redus de posturi oferite și salariile mici. Oamenii preferă să își asigure existența apelând la resursele din gospodărie, la munca la negru și, nu în ultimul rând, la beneficii sociale.

Capitolul următor are în vedere descrierea persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile și relația acestora cu structurile de economie socială. Astfel, în categoria persoanelor defavorizate autorii includ șomerii și indivizii care au beneficiat în ultimul an de anumite beneficii sau servicii sociale. S-a constatat că acestui grup îi aparțin într-o măsură mai mare femeile și persoanele din mediul rural. Cele mai multe persoane de acest tip sunt fie în vârstă, fie șomeri sau casnice, dar și angajați. Aceste categorii dețin informații foarte puține sau chiar deloc despre structurile de economie socială și activitatea acestora. Pe de altă parte, un procent ridicat din populația care a apelat la serviciile și beneficiile sociale oferite în cadrul activităților de economie socială apreciază că soluționarea problemelor cu care se confruntă se realizează în mică sau în foarte mică măsură. O cauză a acestui fapt este și discrepanța dintre expectanțele beneficiarilor cu privire la aceste servicii și obiectivele pe care entitățile menționate mai sus și le propun.

Un alt aspect avut în vedere în cadrul lucrării este relația dintre stocul educațional de la nivelul celor două regiuni și implicarea în activități de economie socială. Nivelul de educație în zonele studiate este redus în comparație cu restul țării. De asemenea, procentul celor care își doresc să ia parte la forme de învățare continuă și a celor care chiar apelează la acestea este unul scăzut, mai ales în rândul persoanelor fără studii superioare. Cauzele principale identificate de autori în cazul acestei situații sunt lipsa de informare a indivizilor, numărul insuficient de cursuri și faptul că nu sunt corelate cu specializările solicitate pe piața forței de muncă și cu dorințele potențialilor cursanți. Un deficit semnalat de către autori este la nivelul legislației, care este foarte precară pe acest segment, în special comparativ cu situația de la nivel european.

În ultimul capitol al cărții sunt identificați principalii factori care favorizează participarea indivizilor în cadrul activităților de economie socială: venitul, nivelul de educație, mediul de rezidență, vârsta, așteptări legate de viitor și stilul de viață. Autorii prezintă 6 astfel de stiluri de viață: supraviețuitori în afara comunității, captivi în spațiul de status, (viitori) antreprenori individualiști, experimenterați raționaliști cu orientare socială și atemporală.

Tabloul descris în cadrul acestei lucrări oferă o imagine mai degrabă sumbră asupra domeniului economiei sociale în România. Comparând situația de la noi din țară cu cea de la nivel european, descrisă de aceiași autori în altă lucrare, complementară - "Economia socială în Europa"- elaborată în cadrul aceluiași proiect, economia socială din țara noastră se dovedește a fi un domeniu slab reglementat, prea puțin cunoscut de către cei cărui i se adresează și insuficient susținut de către sectorul public. Totuși, o dată cu intrarea în Uniunea Europeană, România a început un proces de aliniere treptată la legislația și liniile generale existente la nivelul acesteia.

Constituind unul dintre puținele studii realizate la noi în țară în domeniul economiei sociale, "Economia socială în România: două profiluri regionale" reușește să creioneze un tablou obiectiv, complex și critic al situației din acest domeniu existente în România, oferind în același timp și sugestii pertinente de îmbunătățire. Ar fi oportun ca viitoare inițiative de acest gen să se extindă și în alte zone ale țării pentru a avea o imagine de ansamblu și a sesiza

atât plusurile și minusurile de la nivel național, cât și cele specifice fiecărei regiuni în parte, construindu-se astfel o bază pentru măsurile și politicile ulterioare din domeniu.

Andreea Ecaterina Leonov

andreeaecaterinaleonov@gmail.com

Sociolog, Master în Research în Sociology
Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
Str. Schitu Măgureanu, nr. 9

Interviu cu Dr. Daniel Arpinte, coautor al volumului

arpinte@iccv.ro cercetător științific, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română

Vă rugăm să ne spuneți cum a luat naștere ideea apariției acestui volum

Cartea este un produs al participării ICCV, partener în proiectul *PROACTIV – de la marginal la inclusiv*, implementat în regiunile Sud Muntenia și Sud Vest Oltenia. Proiectul este coordonat de către Catalactica, organizație care mai implementează în parteneriat cu ICCV și proiectul *Integrat* care promovează economia socială în Sud Est și București Ilfov. Pentru ambele proiecte, activitatea de cercetare a fost realizată de către ICCV.

Raportul de cercetare este una dintre primele publicații care oferă o diagnoză a economiei sociale atât din perspectiva populației care este afectată de activitatea structurilor de economie socială sau intenționează să acceseze serviciile acestora, cât și a furnizorilor de economie socială. O componentă importantă a studiului este focalizarea pe grupurile vulnerabile.

Vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte despre metodologia utilizată

Obiectivul general cercetării a fost realizarea unei evaluări a sectorului economiei sociale din perspectiva capacității acestuia de a contribui la incluziunea socială a grupurilor dezavantajate. Cercetarea a fost finalizată în iulie 2010 și a avut o componentă exploratorie cu studii de caz la nivelul celor 12 județe din regiunile Sud Muntenia și Sud Vest Oltenia și una cantitativă care a vizat atât investigarea populației cât și a reprezentanților structurilor care pot implementa activități de economie socială. Pentru studiile de caz au fost culese informații de la toate instituțiile relevante de la nivel județean iar de la nivel local au fost selectate structuri care furnizează servicii pentru grupurile dezavantajate sau au un rol semnificativ în integrarea pe piața muncii a acestora: ONG-uri, Case de ajutor reciproc ale salariaților, Case de ajutor reciproc ale pensionarilor, Cooperative de credit, Cooperative de consum, Cooperative meșteșugărești, Cooperative agricole și, acolo unde a existat, societăți comerciale sau ONG-uri care gestionează ateliere protejate.

Vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte despre principalele concluzii ale studiului

Dincolo de impactul semnificativ pe care îl au pentru protecția categoriilor sociale vulnerabile sau dezavantajate, potențialul de a dezvolta activități de economie socială la nivelul celor trei tipuri de organizații este redus. Nu există un cadru legislativ specific care să încurajeze dezvoltarea de activități de economie socială (de altfel, sintagma nu există la nivelul legislației din România) iar disponibilitatea instituțiilor publice pentru a sprijini structurile care se adresează grupurilor vulnerabile este foarte limitată. Cazurile în care structurile menționate se adresează nemijlocit creșterii gradului de ocupare pentru grupurile dezavantajate sunt mai degrabă izolate. Ca o caracteristică generală, cu excepția ONG-urilor, celelalte tipuri se adresează indirect categoriilor dezavantajate, fără nici un fel de servicii furnizate susținut și cu scopul reintegrării sociale a acestora. Însă, prin natura activității și a focalizării zonelor de lucru, produc forme de impact indirect semnificative.

Evoluția acestora pentru ultimii ani nu este una încurajatoare și nu există forme concrete de suport din partea statului. Dincolo de lipsa unei strategii privind sectorul economiei sociale, nu există măsuri clare adresate organizațiilor din domeniul economiei sociale. Dintre cele trei tipuri de entități, cooperativele sunt cele care înregistrează cele mai accentuate scăderi ale volumului de activitate și a numărului de angajați. Îngrijorător este faptul că mediul economic nefavorabil pare să nu fie principala cauză, având în vedere că cifra medie de afaceri și numărul angajaților au scăzut în mod constant în ultimii ani. Cel mai probabil, efectele crizei economice vor fi resimțite în următorii 1-2 ani, mai ales în cazul cooperativelor care activează în domeniile care au fost cel mai grav afectate (ex. construcții, producție în domeniul textil). Și pentru cooperativele de consum putem estima o accentuare a reducerii activității, având în vedere că majoritatea acestora activează în mediul rural unde este așteptată o creștere a autoconsumului.

Evoluția sectorului ES în ultimii ani nu lasă loc nici unui fel de estimare optimistă. Sectorul cooperatiei de consum sau meșteșugărești este reprezentat aproape simbolic la nivelul absorbției forței de muncă. Gestionarea neglijentă și chiar frauduloasă a cooperativelor și a uniunii în primii ani de după 1989 a redus sectorul dramatic sectorul cooperatiei. Nu au existat intervenții semnificative pentru susținerea cooperativelor, cu excepția unor prevederi legislative. Instituțiile județene nu oferă forme de suport sau facilități cooperativelor, apreciind activitatea acestora numai din perspectiva unei societăți comerciale.

Vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte despre elementele de originalitate ale studiului

Studiul nu are elemente de noutate metodologică, însă originalitatea sa este dată de abordarea privind delimitarea activităților de economie socială, un concept care a fost practic inexistent în literatura de specialitate din România, deși există o tradiție îndelungată a structurilor care au dezvoltat activități specifice încă de la începutul secolului trecut.

În cazul României, definițiile comune utilizate la nivel european nu sunt funcționale, având în vedere lipsa condițiilor cumulate necesare pentru o întreprindere socială. De aceea, am luat în considerare un set de criterii aplicabile unor structuri care au caracteristici apropiate domeniului economiei sociale și au un înalt potențial pentru a dezvolta activități în acest sector. Componenta socială ar trebui abordată nu doar din perspectiva misiunii sau a proiectelor sociale finanțate cu resursele obținute din activitățile economice. Organizațiile profesionale, chiar dacă nu implementează activități sociale, pot genera impact social prin creșterea accesului pe piața muncii a grupurilor vulnerabile. De asemenea, efecte semnificative pot fi identificate și la nivelul cooperativelor de credit, chiar dacă sunt la bază IFN-uri, prin facilitarea accesului la finanțare a unor categorii care nu pot îndeplini criteriile pentru accesarea unui credit bancar (ex. cooperativele de credit acordă împrumuturi nu doar pensionarilor ci și beneficiarilor de ajutor social etc.). Astfel, putem spune că abordarea în ceea ce privește definirea activităților de economie socială și modelul inductiv dezvoltat constituie o contribuție originală.

Care sunt aspectele pe care ați dori să le cercetați în continuare?

Spuneam și mai devreme că proiectul INTEGRAT continuă activitățile de promovare a economiei sociale la nivelul altor două regiuni. Activitatea de cercetare a proiectului a fost realizată tot de către ICCV, însă am încercat să dezvoltăm metodologia utilizată în proiectul PROACTIV astfel încât să obținem o diagnoză cât mai completă a structurilor de economie socială. Activitatea de cercetare, coordonată de către Simona Stănescu, este finalizată, urmând ca în perioada imediat următoare să fie lansat și raportul de cercetare.

Vă mulțumim pentru colaborare!